

**ТАТАРСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
КОНСТИТУЦИЯ СУДЫ
БИЛГЕЛӘМӘСЕ**

Казан шәһәре муниципаль берәмлеге Башкарма комитетының 2012 елның 6 сентябрендәге 6250 номерлы каары белән расланган Өч һәм аннаң күбрәк балалары булган гражданнарга жир кишәрлекләре бирү турында каарлар кабул итү тәртибенең I бүлегендәге 4 пункты һәм II бүлегендәге 7 пункты нигезләмәләре, шулай ук II бүлегендәге 1 пункты белән үзенең конституциячел хокуклары һәм ирекләре бозылуга карата гражданка Л.В. Рагимова шикаяте буенча

Казан шәһәре

2018 елның 29 октябре

Татарстан Республикасы Конституция суды, Рәисе Ф.Г. Хөснәтдинов, судьялары Ф.Р. Волкова, Л.В. Кузьмина, Э.М. Мостафина, Р.Г. Сәхиева, А.Р. Шакараев составында,

суд утырышында «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 44 статьясы нигезендә гражданка Л.В. Рагимова шикаятен алдан өйрәнгән судья А.Р. Шакараев бәяләмәсен тыңлаганнан соң

ачыклады:

1. Татарстан Республикасы Конституция судына гражданка Л.В. Рагимова Казан шәһәре муниципаль берәмлеге Башкарма комитетының 2012 елның 6 сентябрендәге 6250 номерлы каары белән расланган Өч һәм аннаң күбрәк балалары булган гражданнарга жир кишәрлекләре бирү турында каарлар кабул итү тәртибенең (алга таба шулай ук — Тәртип) I бүлегендәге 4 пункты һәм II бүлегендәге 7 пункты нигезләмәләре, шулай ук II бүлегендәге 1 пункты белән үзенең конституциячел хокуклары һәм ирекләре бозылуга карата шикаять белән мөрәжәгать итте.

Тәртипнең I бүлегендәге 4 пункты буенча гражданнарга индивидуаль

торак төзелешен, дача төзелешен гамәлгә ашыру, шәхси ярдәмче хужалык алыш бару (йорт янындағы жир кишәрлеге), бакчачылық яки яшелчәчелек белән шәгыльләнү өчен жир кишәрлеген бушлай бирү, әлеге Тәртипнең II бүлегендәге 7 пункты белән каралган очрактан тыш, аларны исемлекләргә керткән вакыттан алыш бер елдан да соңга калмыйча чиратлылык тәртибендә башкарыла.

Күрсәтелгән Тәртипнең II бүлегендәге 7 пункты шуны билгели: мөрәжәгать итүче жир кишәрлеген сайлап алу процедурасында катнашудан баш тартса яки жир кишәрлеген сайлап алу процедурасы барышында жир кишәрлекеннән баш тартса яисә жир кишәрлеген сайлап алу процедурасында катнашуга житди сәбәпләре булмаган килеш кilmәсә, гаризага «Мөрәжәгать итүче баш тартты» дигән статус бирелә. Мөрәжәгать итүченең жир кишәрлекен сайлап алу процедурасында катнашудан баш тартуы яки жир кишәрлекен сайлап алу процедурасы барышында жир кишәрлекеннән баш тартуы яисә жир кишәрлекен сайлап алу процедурасында катнашуга житди сәбәпләре булмаган килеш kilmәве акт (2 нче hәм 3 нче күшымталар) hәм комиссия беркетмәсе белән рәсмиләштерелә.

Аталган Тәртипнең II бүлегендәге 1 пункты нигезендә Казан шәһәре муниципаль берәмлеге Башкарма комитетының Жир hәм милек мөнәсәбәтләре комитеты (алга таба шулай ук — Комитет) жир кишәрлекләрен сайлап алу процедурасын үткәрүнен урынын, көнен hәм вакытын билгели hәм әлеге процедурада катнашу өчен гражданнары аларның чиратлары тәртибендә hәм булдырылган жир кишәрлекләре саныннан чыгып билгели; жир кишәрлекен сайлап алу процедурасын уздыруга ким дигәндә ике атна кала гражданнарга Комитет тарафыннан билгеләнгән үз чиратлары тәртибендә тапшырылуы турында хәбәр ителә торган заказлы хат белән аны уздыру урыны, көне hәм вакыты турында хәбәр ителә; мөрәжәгать итүчегә хәбәрнамә жибәрелгәннән соң гаризага «Жир кишәрлекен сайлауда катнашу» дигән статус бирелә.

Шикаятында hәм аца күшымта итеп бирелгән документлар

күчермәләреннән аңлашылганча, өч баласы булган мөрәжәгать итүче жир законнары нигезендә дәүләт милкендәге яисә муниципаль милектәге жирләрдән жир кишәрлекен милеккә түләүсез алу хокуына ия. 2014 елда гражданка Л.В. Рагимова әлеге хокукны тормышка ашыру өчен гариза биргән һәм индивидуаль торак төзелешен гамәлгә ашыру өчен жир кишәрлеке алуға хокуы булган гражданнар исемлегенә кертелгән. Шул ук вакытта жир кишәрлеке Татарстан Республикасы Жир кодексының 32.1 статьясындагы 13 пункты нигезендә, әлеге статьяның 15 пунктында каралган очрактан тыш (аның буенча жир кишәрлекен сайлап алудан өч мәртәбә баш тарткан яисә жир кишәрлекен сайлап алу процедурасына өч мәртәбә килми калган очракта, граждан исемлектән төшереп калдырыла), исемлекләргә кергән көннән алыш бер елдан да соңга калмыйча чиратлылык тәртибендә тапшырылырга тиеш булага карамастан, ул гайләгә бирелмәгән.

Мөрәжәгать итүче раславы буенча, Татарстан Республикасы Жир кодексы гражданнарга жир кишәрлекләрен исемлекләргә кергән көннән алыш бер елдан да соңга калмыйча чиратлылык тәртибендә бирүдән тайпылуның бердәнбер мөмкинлеге буларак аларның жир кишәрлекен сайлап алудан өч мәртәбә баш тартуын яисә жир кишәрлекен сайлап алу процедурасына өч мәртәбә килмәвен күздә тота.

Тәртипнең I бүлегендәге 4 пункты һәм II бүлегендәге 7 пунктының дәгъвалана торган нигезләмәләре исә гражданнарга жир кишәрлекләрен исемлекләргә кергән көннән алыш бер елдан да соңга калмыйча чиратлылык тәртибендә бирүдән тайпылу мөмкинлеге буларак аларның жир кишәрлекен сайлап алудан бер мәртәбә баш тартуын яисә жир кишәрлекен сайлап алу процедурасына бер мәртәбә килмәвен билгелиләр. Димәк, гражданка Л.В. Рагимова фикере буенча, дәгъвалана торган нормалар фактта тәкъдим ителгән беренче сайлап алуда ук жир кишәрлекенә ризалашырга мәжбур итәләр, чөнки баш тарту шунда ук жирле үзидарә органын жир кишәрлекен бер ел эчендә бирү буенча гавами-хокукый бурычыннан азат итүгә китерәчәк.

Татарстан Республикасы Жир кодексының 32.1 статьясындагы 13 пунктының икенче һәм өченче абзацлары шуны күздә тоталар: жирле үзидарә органнары жир кишәрлекләрен сайлап алу процедурасын уздыру урынын, көнен һәм вакытын билгелиләр һәм гражданнарны чиратлылык һәм табылган жир кишәрлекләре саны нигезендә әлеге процедурада катнашу өчен билгелиләр; жирле үзидарә органы тарафыннан билгеләнгән гражданнарга жир кишәрлекен сайлап алу процедурасы уздырыла торган көнгә кадәр 14 көннән дә соңга калмычча аны уздыру урыны, көне, вакыты турында адресатка тапшырылуы хакында белдерү кәгазе булган заказлы хат, телеграмма жибәреп яисә аларга хәбәрнамәне имза алып тапшыру юлы белән хәбәр ителә.

Шуның белән, мөрәжәгать итүче билгеләгәнчә, республика закон чыгаручысы жир кишәрлекләрен сайлап алу процедурасын уздыру урынын, көнен һәм вакытын, шулай ук күрсәтелгән процедурада катнашу өчен гражданнарны турыдан-туры жирле үзидарә органнары билгели дип тәгәл һәм ачык билгеләп, шул ук вакытта аларның әлеге вәкаләтләрен тапшыруны, шулай ук әлеге каарларны алар исеменнән ниндидер учреждениеләр тарафыннан кабул итүне рөхсәт итмәгән. Ләкин Тәртипнең II бүлгегендәге дәгъвалана торган 1 пункты буенча жир кишәрлекләрен сайлап алу процедурасын уздыру урынын, көнен, вакытын һәм анда катнашучы гражданнарны жирле үзидарә органы түгел, ә муниципаль казна учреждениесе булган Комитет билгели.

Шулай итеп, гражданка Л.В. Рагимова фикере буенча, дәгъва белдерелә торган нигезләмәләр Татарстан Республикасы Жир кодексы билгеләгән жир кишәрлекләрен бирү шартларын үзгәртәләр. Шул ук вакытта Татарстан Республикасы Конституциясенең 24 статьясы (икенче өлеш) нигезендә жирле үзидарә органнары эшчәнлеге законлы характерга ия булырга тиеш. Шуның белән, ул санаганча, дәгъвалана торган нормалар хокук өстенлеге конституциячел принцибына турыдан-туры каршы киләләр, бу исә тигезлек һәм гаделлек конституциячел принципларын бозуга да китерә.

Бәян ителгәннәр нигезендә мөрәжәгать итүче Татарстан Республикасы Конституция судыннан Казан шәһәре муниципаль берәмлеге Башкарма комитетының 2012 елның 6 сентябрендәге 6250 номерлы каары белән расланган Өч һәм аннан күбрәк балалары булган гражданнарга жир кишәрлекләре бирү турында каарлар кабул итү тәртибенең I бүлегендәге 4 пункты һәм II бүлегендәге 7 пункты нигезләмәләрен, шулай ук II бүлегендәге 1 пунктын Татарстан Республикасы Конституциясенең 24 (икенче өлеш), 28 (беренче һәм икенче өлешләр), 29 (беренче өлеш) һәм 38 (беренче һәм өченче өлешләр) статьяларына туры килми дип тануны сорый.

2. Татарстан Республикасы Конституциясенең 109 статьясы (дүртенче өлеш) һәм «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 3 статьясындагы бишенче өлеше нигезендә Татарстан Республикасы Конституция суды гражданнарның конституциячел хокуклары һәм ирекләре бозылуга карата шикатьләр буенча һәм судлар таләпләре буенча Татарстан Республикасы законының яисә аның аерым нигезләмәләренең, Татарстан Республикасы Президенты һәм Министрлар Кабинеты, шулай ук жирле үзидарә органнары норматив хокукый актларының конституциячеллеген тикшерә. Шуна күрә мөрәжәгать итүче дәгъва белдерә торган норматив хокукый акт Татарстан Республикасы Конституция суды карамагындагы норматив хокукый актлар категориясенә туры килә һәм Татарстан Республикасы Конституциясенә туры килү-килмәве мәсьәләсендә карап тикшерелергә мөмкин.

«Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 100 статьясындагы беренче өлеше нигезендә Татарстан Республикасы Конституция судына конституциячел хокукларның һәм ирекләрнең бозылуына карата шикаять белән Татарстан Республикасы законы, Татарстан Республикасы Президентының һәм Татарстан Республикасы Министрлар Кабинетының, жирле үзидарә органнарының

норматив хокукий актлары белән хокуклары һәм ирекләре бозылган гражданнар һәм аларның берләшмәләре мөрәҗәгать итәргә хокуклы.

«Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 101 статьясы буенча Татарстан Республикасы законы яисә башка норматив хокукий акт белән конституциячел хокуклар һәм ирекләрнең бозылуына шикаять бирү мөмкин була, әгәр закон яисә башка норматив хокукий акт гражданнарның конституциячел хокукларына һәм ирекләренә кагылса; закон яисә башка норматив хокукий акт, аны карау судта яисә башка органда төгәлләнгән яки башланган конкрет эштә кулланылса яки кулланылырга тиеш булса. Шуңа бәйле рәвештә шикаятькә күшымта итеп бирелгән документлар күчермәләре «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 100 статьясындагы икенче өлеше нигезендә дәгъвалана торган нигезләмәләрнең мөрәҗәгать итүченең конкрет эшен хәл иткәндә кулланылуын раслый торган итеп каралырга мөмкин. Шуның белән шикаять тиешле мөрәҗәгать итүче тарафыннан бирелгән, «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 101 статьясында билгеләнгән шикаять бирү таләпләренә туры килә.

Шул ук вакытта шуны билгеләп үтәргә кирәк: мөрәҗәгать итүче үз шикаятендә Тәртипнең II бүлегендәге 1 пунктының конституциячеллеген Казан шәһәре муниципаль берәмлеге Башкарма комитетының Жир һәм милек мөнәсәбәтләре комитетын гражданнарга түләүсез жир кишәрлеге бирү процедурасын гамәлгә ашыру буенча вәкаләтле орган буларак билгеләүнең законлы булу-булмавы өлешендә шик астына куя, чөнки, аның фикеренчә, ул жирле үзидарә органы түгел. Шуңа бәйле рәвештә Татарстан Республикасы Конституция суды түбәндәгене билгеләп үтүне кирәк дип саный.

«Россия Федерациясендә жирле үзидарә оештыруның гомуми принциплары турында» 2003 елның 6 октябрендәге 131-ФЗ номерлы Федераль законның 34 статьясы, «Татарстан Республикасында жирле үзидарә турында» 2004 елның 28 июлендәге 45-ТРЗ номерлы Татарстан

Республикасы Законының 21 статьясы нигезендә жирле үзидарә органнары структурасын шул исәптән жирле администрация (муниципаль берәмлекнен башкарма-күрсәтмә органы) тәшкил итә.

Казан шәһәре муниципаль берәмлеге вәкиллекле органының 2005 елның 17 декабрендәге 3-5 номерлы каары белән расланган Казан шәһәре муниципаль берәмлеге Уставының 38 статьясы һәм 39 статьясындагы З өлешенен үзара бәйле нигезләмәләре буенча Казан шәһәре муниципаль берәмлеге Башкарма комитеты жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне хәл итү, шулай ук Казан шәһәре жирле үзидарә органнарына федераль законнар һәм Татарстан Республикасы законнары белән тапшырылган аерым дәүләт вәкаләтләрен гамәлгә ашыру буенча вәкаләтләр йөкләнгән Казан шәһәре жирле үзидарәсенең башкарма-күрсәтмә органы булып тора, аның структурасына территориаль һәм тармак (функциональ) органнар керә.

Тармак (функциональ) органнар исәбенә «Казан шәһәре муниципаль берәмлеге Башкарма комитеты структурасы турында» Казан шәһәр Думасының 2010 елның 6 декабрендәге 4-2 номерлы каары буенча Казан шәһәре муниципаль берәмлеге Башкарма комитетының Жир һәм милек мөнәсәбәтләре комитеты керә.

Казан шәһәр Думасының 2010 елның 29 декабрендәге 20-З номерлы каары белән «Казан шәһәре муниципаль берәмлеге Башкарма комитетының Жир һәм милек мөнәсәбәтләре комитеты» муниципаль казна учреждениесе турында нигезләмә расланган, аның буенча Комитет — Казан шәһәре муниципаль берәмлеге Башкарма комитеты органы, аның эшчәнлегенен предметы һәм максаты булып жирле әһәмияттәге мәсьәләләрне, шулай ук законнарда билгеләнгән тәртиптә тапшырылган Казан шәһәре жирле үзидарә органнарының муниципаль хокукий актлары белән билгеләнгән дәүләт вәкаләтләрен, атап әйткәндә, Казан шәһәренең муниципаль милкендәге мөлкәтне һәм мөлкәти хокукларны биләү, алардан файдалану һәм алар белән эш итүне гамәлгә ашыру өлкәсендә үз компетенциясе кысаларында идарә итү функцияләрен башкару тора.

Шулай итеп, Тәртипнең II бүлегендәге мөрәжәгать итүче тарафыннан дәгъвалана торган 1 пунктының Татарстан Республикасы Конституциясенә туры килү-килмәве мәсьәләсендә билгесезлек юк. Шуңа күрә «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 46 статьясындагы беренче өлешенең 2 пункты белән үзара бәйләнештә 39 статьясындагы икенче өлешенең 1 пункты нигезендә мөрәжәгать итүченең шикаяте әлеге өлештә бирелергә тиешсез була hәм Татарстан Республикасы Конституция суды тарафыннан карауга кабул ителә алмый.

Тәртипнең I бүлегендәге 4 пункты hәм II бүлегендәге 7 пункты нигезләмәләренең конституциячеллеген тикшерүгә килгәндә, шикаятьне әлеге өлештә Татарстан Республикасы Конституция суды тарафыннан карауга алудан баш тарту өчен нинди дә булса нигезләр юк.

3. Татарстан Республикасы Конституция судына шикаять биргәндә, күпбалалы ана булганга hәм авыр матди хәлдә булганга күрә, гражданка Л.В. Рагимова тарафыннан үзен дәүләт пошлинасын түләүдән азат итү турында үтенеч белдерелгән.

«Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 42 статьясы нигезендә Татарстан Республикасы Конституция судына мөрәжәгать иткәндә дәүләт пошлинасы федераль законнарда билгеләнгән тәртиптә алына. Россия Федерациясе Салым кодексының 333.23 статьясындагы 3 пункты эчтәлегеннән аңлашылганча, Татарстан Республикасы Конституция суды, мөрәжәгать итүченең матди хәленнән чыгып hәм белдерелгән үтенечне исәпкә алып, аны дәүләт пошлинасын түләүдән азат итәргә хокуклы.

Шуңа бәйле рәвештә Татарстан Республикасы Конституция суды гражданка Л.В. Рагимова үтенечен канәгатьләндерергә hәм аны дәүләт пошлинасын түләүдән азат итәргә мөмкин дип саный.

4. Хәзерге вакытта Татарстан Республикасы Конституция суды башкаруында нигезләмәләре гражданка Л.В. Рагимова тарафыннан

дәгъвалана торган норматив хокукий акт белән үзенең конституциячел хокуклары һәм ирекләре бозылуга карата гражданка О.Н. Меркуриева шикаяте буенча эш бар. Гражданнар О.Н. Меркуриева һәм Л.В. Рагимова шикаятыләренең бер үк предметка кагылганын исәпкә алып, «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 50 статьясы нигезендә әлеге шикаятыләр буенча эшләр бер башкаруга берләштерелергә тиеш.

Бәян ителгәннәр нигезендә, «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 3 статьясындагы бишенче өлешенә, 39 статьясындагы икенче өлешенең 1 пунктына, 42, 44 статьяларына, 45 статьясындагы беренче һәм икенче өлешләренә, 50 статьясындагы икенче өлешенә, 51 статьясындагы беренче өлешенә, 66 статьясындагы бишенче өлешенә, 100 һәм 101 статьяларына таянып, Татарстан Республикасы Конституция суды

билгеләде:

1. Гражданка Л.В. Рагимова шикаятен Казан шәһәре муниципаль берәмлеге Башкарма комитетының 2012 елның 6 сентябрендәге 6250 номерлы каары белән расланган Өч һәм аннан күбрәк балалары булган гражданнарга жир кишәрлекләре бирү туринда каарлар кабул итү тәртибенең II бүлегендәге 1 пунктының конституциячеллеген тикшерү өлешендә карауга алудан баш тартырга, чөнки әлеге өлештә ул «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының шикаять бирелергә мөмкин дигән таләпләренә җавап бирми.

2. Казан шәһәре муниципаль берәмлеге Башкарма комитетының 2012 елның 6 сентябрендәге 6250 номерлы каары белән расланган Өч һәм аннан күбрәк балалары булган гражданнарга жир кишәрлекләре бирү туринда каарлар кабул итү тәртибенең I бүлегендәге 4 пункты һәм II бүлегендәге 7 пункты нигезләмәләре белән үзенең конституциячел хокуклары һәм ирекләре бозылуга карата гражданка Л.В. Рагимова шикаятен карауга кабул итәргә.

3. Бу шикаять буенча Татарстан Республикасы Конституция суды Билгеләмәсе катгый һәм аңа карата шикаять бирелми.

4. Гражданнар О.Н. Меркурьева һәм Л.В. Рагимова шикаятьләре бер үк предметка кагылганга күрә, «Татарстан Республикасы Конституция суды турында» Татарстан Республикасы Законының 50 статьясы нигезендә әлеге шикаятьләр буенча эшләрне бер башкарга берләштерергә.

5. Гражданка Л.В. Рагимова үтенечен канәгатьләндерергә һәм аны дәүләт пошлинасын түләүдән азат итәргә.

6. Кабул ителгән карап турында якларга — гражданка Л.В. Рагимовага һәм Казан шәһәре муниципаль берәмлеге Башкарма комитетына хәбәр итәргә. Әлеге Билгеләмәнен күчermәсен гражданка О.Н. Меркурьевага танышу өчен жибәрергә.

7. Бу эш буенча докладчы судья итеп Татарстан Республикасы Конституция суды судьясы А.Р. Шакараевны билгеләргә.

8. Татарстан Республикасы Конституция суды тарафыннан әлеге эшне карап тикшерү көнен Татарстан Республикасы Конституция суды утырышларында эшләрне тыңлау чираты тәртибендә билгеләргә.

9. Әлеге Билгеләмә «Татарстан Республикасы Конституция суды хәбәрләре»ндә басылып чыгарга тиеш.

№ 32-О

**Татарстан Республикасы
Конституция суды**